

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ר ן ב פ ה ש ת ה ש ב ו ע
ערוכים בידי ד"ר נחמה ליבוביץ - שנת העשרים ואחת

פקודי (תשכ"ב)

ל"ח - ל"ט

א. מתוך מדרשי חז"ל
ל"ח כ"א אלה פקודי המשכן.

תנחומא פקודי ז':

ולמה עשה חשבון? הקב"ה מאמין, שב' (במדבר י"ב) "עבדי משה בכל ביתי נאמן" - ומשה נתן חשבון! אלא מפני ששם ליצני הדור שהיו מטיחין אחריו, שנאמר (ל"ג ח') "והיה כצאת משה... יקומו כל העם ונצבון איש פתח אחלו ותביסו אחרי משה".

ומה היו אומרים? היו מסתכלין מאחוריו ואומר אחד לחברו: "ראה צוארו! ראה שוקיו! אוכל משלנו, שותה משלנו!" וחברו משיבו: "ריקה! אדם שנחמנה על מלאכת המשכן, על ככרי כסף ועל ככרי זהב, שאין לו חקר ולא משקל ולא מנין, - מה אתה רוצה, שלא יהא עשיר?" כששמע כן, אמר: "חייכם, משנגמרה מלאכת המשכן, אני נותן להם חשבון". כיון שנגמרה, אמר להם: "אלה פקודי המשכן".

השנה למדרש זה את:

תנחומא ויקהל ג':

(שמות ל"ה ל') "ויאמר משה אל בני ישראל: ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה". זהו שאמר הכתוב: "ומצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם" (משלי ג'). בשעה שאמר הקב"ה למשה בהר על מלאכת המשכן... אמר משה: "רבונו של עולם, מי יעשה כל זאת?" אמר ליה: "ראה קראתי בשם בצלאל" (ל"א ב.). כשירד משה אמר ללחם לישראל: "כך אמר לי הקב"ה לעשות לו משכן קרשים מזבח ושלחן". אמרו לו: ומי יעשה כל זאת? אמר להם: "בצלאל".

התחילו ישראל מרבנים על משה ואמר: "לא אמר הקב"ה למשה לעשות את המשכן על ידי בצלאל, אלא משה מעצמו סמנה אותו על שהוא קרובנו". (ע' רש"י ד"ה חור). משה - מלך; אהרן אחיו - כהן גדול, בניו - סגני כהונה; אלעזר - נשיא נשיאי הלוי; בני קהת - נושאי המשכן; וזה - שלים על מלאכת המשכן! כל הגדולה הזאת מבקש משה לכוון! אמר להם משה: "אני לא עשיתי כלום מדעתי, אלא הקב"ה אמר והוא מראה להם: ראו קרא ה' בשם בצלאל. "לקיים מה שנאמר "ומצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים" - זה בצלאל שאמר הקב"ה "ראו קרא ה' בשם... "ואדם" - אלו ישראל, שב' (יחזקאל ל"ד) "ראתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם".

- 1) מה הרעיון המשותף לשני המדרשים?
- 2) היכן בתורה מצאו הדרשנים רמז לכך, שהיו ישראל עלולים לחשוב או לדבר כן במשה?
- 3) מוסר ההשכל של המדרש המובא לעיל בראשונה (תנחומא פקודי) נלמד לדעת רבותינו (בכמה מקומות) במדבר ל"ב פסוק כ"ב.
- הסבר מה הוא מוסר ההשכל?
- האם מורה עליו מקומנו יותר מאשר במדבר ל"ב כ"ב או האם מורה המקום החוץ עליו ביתר בהירות מאשר מקומנו?

ב. ל"ט ל"ב

ותכל כל עבודת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו.

1) רש"י ד"ה ויעשו בני ישראל:
את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו'

(א) מה קשה לו בפסוקנו?

xx (ב) היכן מצינו ברש"י (על התורה) שמישב קשי טעין זה?

xx (ג) למה הוסיף רש"י כאן את המלה "מלאכה" ולא את המלה "עבודה" הכתובה בפסוק?

%

(2) אלשיך: ילמדנו, כי הגם שהקבה"ו מסייע את עושי המצות מעלה הקבה"ו על העוסק בה, כאלו הוא עשה כולה. והנה בעבודת המשכן לא היו ישראל בקיאים במלאכה, אך היתה נעשית מאליה ע"י השבחתו יתברך, אעפ"כ מעלה הכתוב כאלו ישראל עשו הכל...

(א) מה קשה לו בפסוקנו?

(ב) מה הרעיון הכלול בדבריו?

(3) העמק דבר באשר ידוע שישראל נתארו מאד שתהיה השכינה שרויה בתוכם היה עולה על הדעת שבשביל זה השתדלו לעשות הכל, משום הכא פירש הכתוב שרק "כאשר צוה ה' את משה כן עשו."

(א) שים לב: בעל העמק דבר אומר דבריו בשבחם של ישראל, לא בגנותם. הסבר את השקפתו!

(ב) מה הקשי בפסוקנו המתבאר ע"י דבריו?

הפטורת פרשת פקודי (כמנהג האשכנזים)

מלכים ז' ג"א - ח' כ"א

ז' ג"א ויבא שלמה את קדשי דוד אביו את הכסף ואת הזהב ואת הכלים נתן באוצרות בית ה'.

פסיקתא רבתי: פרק ו' (וכן בילקוט שמעוני בסימן קפ"ו)

"ותשלם כל המלאכה - ויבא שלמה את קדשי דוד אביו... נתן באוצרות בית ה'". ולמה לא צריך להם? (בילקוט: ולמה לא נצרך להם?) יש דורשין לשבח, יש דורשין לגבאי. לשבח: דוד בקש על הדבר: אמר לו: "רבון העולמים, צופה אני בגבואתי סוף בית המקדש עתיד להחרב, וכל מה שהפרשתי הוא מבתי עכו"ם שהייתי מחריב. שלא יהיו אוסות העולם אומרים: מה דוד סבור? החרב בית אלוהינו ועשה בית לאלוהיו?" נבערו אלוהינו וגבו נקמתם והחריבו בית אלוהינו!!" לכך נתפלל שלא יצטרך להם שלמה.

ומי שדורש לגבאי: שבא הרעב בימי דוד שלש שנים והיה לדוד כמה חסבריות (פירוש: אוצרות) צבורין כסף וזהב, מה שהיה מתקין לבנין בית המקדש, והיה צריך להוציאו להחיות את הנפשות, ולא עשה כן, אמר לו הקבה"ו: "בני מתים ברעב ואתה צובר ממון לבנות בו בנין? לא היית צריך אלא להחיות בו נפשות. לא עשית כן - חייך אין שלמה בצרך ליטול הימנו כלום." ויבא שלמה את קדשי דוד אביו את הכסף ואת הזהב ואת הכלים נתן באוצרות בית ה' - שלמה המלאכה ולא היה צריך שלמה "ותשלם כל המלאכה".

ר' מאיר איש שלום בפרוש לפסיקתא רבתי הנ"ל מוסיף: כעין זו בירושלמי פאה סוף פרק ח' ובשקלים סוף פרק ה':
ר' חמא בר חנינא ור' הושעיה הוון מטיילין באילין כנשתא דלוד. אמר ר' חמא בר חנינא לר' הושעיה: "כמה ממון שקעו אבותי כאן". (= כמה ממון פזרו לבנין בתי כנסיות בלוד) אמר לו: "כמה נפשות שקעו אבותיך כאן? לא הור אית בני בש דלעין באורייתא?! (וכי לא היו בני אדם עמלים בתורה?!)"

(1) מהו הקשי שבפסוקנו שאותו רצה גם הדורש לשבח וגם הדורש לגבאי לישוב?

(2) מי מבין שניהם - הדורש לשבח או הדורש לגבאי - קרוב יותר לפשוטו של מקרא? על פי החקש?

השאלות המסומנות x קשות והמסומנות xx קשות ביותר, יפתור כל אחד לפי חבנתו.

שאלות וגם תשובות יש לשלוח לד"ר נחמה ליבוביץ, קרית-משה, ירושלים